

Εκπαίδευση Ενηλίκων στην Κύπρο: Ιστορική Αναδρομή και Εξέλιξη Adult Education in Cyprus: Historical Review and Evolution

Στυλιάννα Πηλείδη Κόνιζου

Πανεπιστήμιο Frederick, Κύπρος, stiliana01@hotmail.com

Styliana Pileidi Konizou

Frederick University, Cyprus, stiliana01@hotmail.com

Περίληψη

Στόχος του κειμένου είναι η απεικόνιση της ιστορικής αναδρομής και εξέλιξης του πεδίου της Εκπαίδευσης Ενηλίκων. Το κείμενο χωρίζεται σε τρεις βασικές ιστορικές φάσεις κατά τις οποίες αναλύονται τα βήματα και οι εξελικτικές εκπαιδευτικές διαδικασίες που προέκυψαν σε κάθε φάση. Η κάθε φάση τεκμηριώνεται με ιστορικά ντοκουμέντα στα οποία αναφέρονται οι εκπαιδευτικές εξελίξεις κατά την Αγγλοκρατία (1950-1960), την Ανεξαρτησία (1960-1974) και την Τουρκοκρατία (1974 μέχρι σήμερα). Στη συνέχεια, γίνεται συνδυασμός των πρωτογενών ερευνητικών δεδομένων και της βιβλιογραφίας που σχετίζεται με την ιστορία της Κύπρου. Πιο συγκεκριμένα, τα πρωτογενή ερευνητικά δεδομένα αφορούν υλικό από το Κρατικό Αρχείο Κύπρου. Από την ιστορική αναδρομή αναδεικνύεται σαφής συσχέτιση ιστορικών εμπειριών και εκπαιδευτικών αλλαγών σχετικά με τον τρόπο που οι αλλαγές επηρέαζαν και επηρεάζουν τους ενήλικους της Κύπρου, και τέλος, τις σύγχρονες προκλήσεις που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι αρμόδιοι για την εξέλιξη της Εκπαίδευσης Ενηλίκων του νησιού.

Λέξεις κλειδιά: Εκπαίδευση Ενηλίκων Κύπρου, Νυκτερινά Ινστιτούτα, Κρατικά Ινστιτούτα Επιμόρφωσης, Κρατικό Αρχείο Κύπρου

Abstract

This article aims to illustrate the history and evolution of Adult Education. It is divided into three main historical phases, in which the evolutionary educational processes that emerged in each phase are analyzed. Each phase is linked with historical documents related to the educational revolution during the English Occupation (1950-1960), Independence (1960-1974), and Turkish Occupation (1974-to date). The primary research data are then related to the history of Cyprus literature. This research data includes material from the Cyprus State Archive. The historical review reveals a clear correlation between historical experiences and educational changes regarding how these changes have affected and continue to affect adults in Cyprus. This includes the contemporary challenges that those responsible for developing Adult Education on the island have to face.

Keywords: Cyprus Adult Education, Night Institutes, State Institutes of Further Education, Night Institutes, Cyprus State Archives

1. Εισαγωγή

Η γεωγραφική θέση της Κύπρου, με δεσπόζουσα θέση στην ανατολική Μεσόγειο της προσέδιδε ανέκαθεν ιδιαίτερη στρατηγική σημασία, και είχε ως αποτέλεσμα να δέχεται στην ιστορική της πορεία την επίδραση διαφόρων πολιτιστικών ρευμάτων. Η γεωπολιτική διάσταση της Κύπρου είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με πολλούς και διάφορους τομείς του νησιού, όπως η οικονομία, η πολιτισμική εξέλιξη αλλά και η εκπαίδευση. Το παρόν άρθρο έχει σκοπό την χαρτογράφηση της εκπαίδευσης του νησιού, και πιο συγκεκριμένα της εκπαίδευσης ενηλίκων, η οποία τις τελευταίες δεκαετίες απασχολεί ιδιαίτερα την εκπαιδευτική κοινότητα αλλά και τους πολίτες της Κύπρου, λόγω του ότι πλέον αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της εξέλιξης των πολιτών κυρίως στον εργασιακό τομέα. Το παρόν άρθρο έχει βασιστεί σε δεδομένα που προέκυψαν μετά από έρευνα στο Κρατικό Αρχείο Κύπρου, από συζητήσεις με αρμόδια άτομα του Υπουργείου Παιδείας Αθλητισμού και Νεολαίας, και από την απαραίτητη βιβλιογραφική μελέτη.

Ύστερα από ενδελεχή ανάλυση όλων των ερευνητικών δεδομένων, για να παρατεθούν σωστά τα γεγονότα ως προς την χαρτογράφηση και ιστορική εξέλιξη της εκπαίδευσης ενηλίκων, θεωρείται δεδομένος ο διαχωρισμός του παρελθόντος σε ιστορικές περιόδους, ούτως ώστε να διαμορφωθεί η εξελικτική εικόνα της εκπαίδευσης ενηλίκων. Βασικοί πυλώνες διαχωρισμού αποτελούν οι εκάστοτε κατακτητές οι οποίοι πέρασαν και άφησαν το στίγμα τους στο νησί. Η εκπαίδευση δεν θα μπορούσε να μείνει ανεπηρέαστη από τις διαθέσεις και προτεραιότητες του κάθε κατακτητή.

Ως εκ τούτου, η ιστορική αναδρομή θα έχει ως βάση τρεις βασικές φάσεις, οι οποίες έμμεσα ή άμεσα επηρεάζουν ακόμα και σήμερα την εκπαιδευτική λειτουργία του νησιού. Αρχικά, την περίοδο της αποικιοκρατίας των Άγγλων (1950-1960), κατά την οποία ξεκίνησαν να μπαίνουν οι βάσεις για την γενική εκπαίδευση έχοντας ως οδηγό τα αγγλικά πρότυπα. Δεύτερη φάση αποτελεί η Ανεξαρτησία της Κύπρου (1960-1974), κατά την οποία οι ανάγκες για την εκπαίδευση ενηλίκων ήταν πλέον έντονες για αυτό η Εκπαίδευση Ενηλίκων ξεκίνησε να απασχολεί εντονότερα τους αρμόδιους και τέλος η περίοδος της Τουρκικής Εισβολής (1974), φάση η οποία συνεχίζεται μέχρι σήμερα και αφορά την εξέλιξη της Εκπαίδευσης Ενηλίκων.

2. Μεθοδολογία

Η έρευνα έχει βασιστεί κυρίως στην ανάλυση ντοκουμέντων, εγγράφων και φωτογραφιών που βρίσκονται στο Κρατικό Αρχείο Κύπρου. Το Κρατικό Αρχείο Κύπρου υπάγεται στο Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως, το οποίο είναι υπεύθυνο για την εποπτεία και τη λειτουργία του, και λειτουργεί από το 1972. Το Κρατικό Αρχείο Κύπρου έχει σκοπό την φύλαξη δημόσιων αρχείων τα οποία αποστέλλονται από κυβερνητικά τμήματα με βάση τον περί Κρατικού Αρχείου Νόμο. Τα αρχεία είναι τοποθετημένα σε έντυπη πρωτογενή αρχειακή μορφή σε φακέλους, τους οποίους μπορεί να μελετήσει το κοινό μόνο στον χώρο του Αναγνωστηρίου του Κρατικού Αρχείου Κύπρου.

Όσον αφορά την παρούσα έρευνα, οι περισσότερες από τις παραπομπές αφορούν φακέλους του Αρχείου και έχουν την εξής μορφή: Ε1/180/7-10. Με το γράμμα «Ε» δηλώνονται οι φάκελοι που σχετίζονται με το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού. Ο

αριθμός μετά το Ε δηλώνει το θέμα του φακέλου. Πιο συγκεκριμένα στο Ε1 εντάσσονται έγγραφα συναντήσεων (minute papers) του Υπουργείου Παιδείας, Αθλητισμού και Νεολαίας, στο Ε11 έγγραφα που αφορούν τα Επιμορφωτικά Κέντρα της Κύπρου και το Ε12 οτιδήποτε σχετικό με τον Αναλφαβητισμό της Κύπρου. Στη συνέχεια, ο αριθμός που ακολουθεί μετά την κάθετη στίξη, Ε1/180 αφορά τον αριθμό του φακέλου για το συγκεκριμένο θέμα που δηλώνεται από το γράμμα και τον αριθμό πριν την στίξη (/) και τέλος τα τελευταία νούμερα δηλώνουν τις ακριβείς σελίδες ή αλλιώς αριθμημένα φύλλα, στα οποία θα βρει κάποιος το ανάλογο ντοκουμέντο μέσα στον φάκελο. Σύμφωνα με τα πιο πάνω, το παράδειγμα Ε1/180/10-7 ερμηνεύεται ως ντοκουμέντο που αφορά σημειώσεις συναντήσεων του Υπουργείου Παιδείας, Αθλητισμού και Νεολαίας, βρίσκεται στον φάκελο 180 και συγκεκριμένα στις σελίδες 7-10.

Μεγάλος περιορισμός της έρευνας αποτελεί η δυσκολία εύρεσης πρωτογενών πηγών για την Εκπαίδευση Ενηλίκων στην Κύπρο. Μετά από τεράστιες προσπάθειες επικοινωνίας με άτομα που βρίσκονται σε θέσεις κλειδιά, το συμπέρασμα που προκύπτει είναι πως δεν υπάρχει οργανωμένο έντυπο ή και ψηφιακό υλικό πρωτογενών πηγών με θέμα την Εκπαίδευση Ενηλίκων της Κύπρου. Όσες πληροφορίες συλλέχθηκαν στο παρόν κείμενο ήταν αποτέλεσμα εκτεταμένης έρευνας σε όλους τους σχετικούς φακέλους του Υπουργείου Παιδείας και δυστυχώς, τα σχετικά με την Εκπαίδευση Ενηλίκων ήταν μηδαμινά και προέκυψαν από έγγραφα που δεν αφορούσαν αμιγώς την αυτήν καθεαυτή Εκπαίδευση Ενηλίκων. Οι πληροφορίες συλλέχθηκαν κυρίως από κρατικά έγγραφα στα οποία περιγράφονταν διάφορα προβλήματα γενικότερα της Εκπαίδευσης.

3. Ιστορική αναδρομή Εκπαίδευσης Ενηλίκων στην Κύπρο

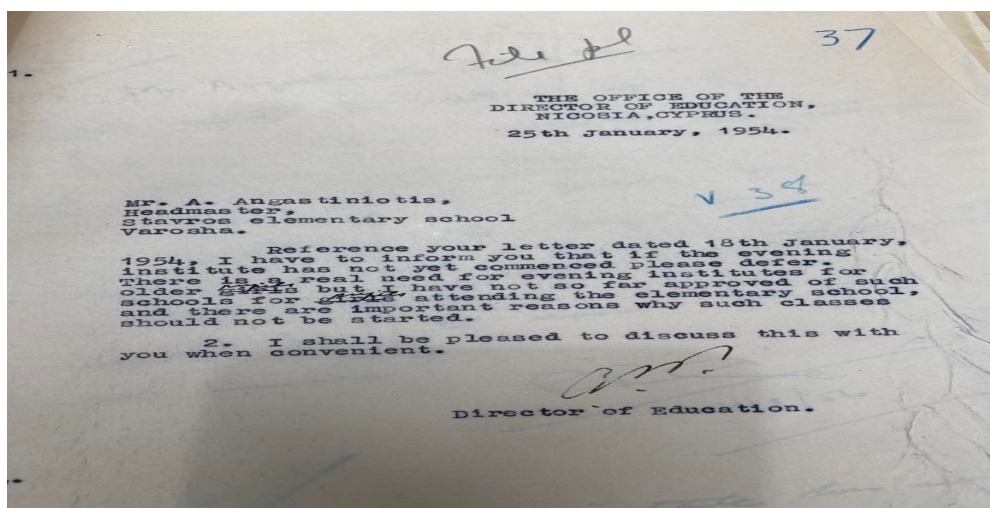
3.1 Φάση Πρώτη: Αποικιοκρατία (1950-1960)

Η εκπαίδευση κατά την αποικιοκρατία είχε εύλογα βρετανικό χαρακτήρα. Επομένως, κατά κύριο λόγο σε όλους τους φακέλους που ανέτρεξα εκείνης της εποχής, τα έγγραφα καταγράφονταν στην αγγλική γλώσσα. Γενικότερα, η εποχή αυτή χαρακτηρίζεται από έντονες εκπαιδευτικές αλλαγές, οι οποίες θεωρούνταν πρωτοφανείς για τα δεδομένα του νησιού, αφού εκπαιδευτικές ευκαιρίες κυρίως για άτομα άνω των 12 ετών (όπου σταματούσε η υποχρεωτική εκπαίδευση) ήταν σχεδόν ανύπαρκτες.

Η πρώτη μεγάλη αλλαγή έγινε το 1951, χρονιά κατά την οποία η βρετανική κυβέρνηση πρότεινε τη λειτουργία Νυχτερινών Ινστιτούτων (Ε1/377/48-50). Αυτά τα Ινστιτούτα σχεδιάστηκαν για εργαζόμενους εφήβους και για την εκπαίδευση των δασκάλων. Το επίκεντρο ήταν το περιεχόμενο της εκπαίδευσης, το οποίο βασιζόταν στο ενδιαφέρον των μαθητών. Πριν η Κύπρος γίνει ανεξάρτητη χώρα το 1960, οι περισσότεροι που συμμετείχαν στα Νυχτερινά Ινστιτούτα προέρχονταν από την ύπαιθρο. Τα θέματα που μελέτησαν αφορούσαν κυρίως πολιτιστικές δραστηριότητες όπως το ράψιμο, η μαγειρική και τα αγγλικά (Πηλείδη Κόνιζου, 2023).

Τρία χρόνια μετά, αναδύθηκε η ανάγκη για περαιτέρω εκπαίδευση αποφοίτων του Δημοτικού με αποτέλεσμα την απογευματινή απασχόληση νέων (αγοριών και κοριτσιών) μέχρι την ηλικία των 17 (Ε1/664/37). Ενδιαφέρον έγγραφο αποτελεί η

Εικόνα 1 στην οποία φαίνεται να επιμένει ο Διευθυντής Εκπαίδευσης στην δημιουργία περισσότερων ινστιτούτων για μεγαλύτερους μαθητές. Στην εικόνα είναι δύο φορές σβησμένη η λέξη «girls» και στην θέση της χειρόγραφα γραμμένη η λέξη «pupils», γεγονός που πρώτον δηλώνει την ανάγκη εκπαίδευσης μαθητών ανεξαρτήτως φύλου μεν, με γνώμονα την μεγαλύτερη ηλικία δε. Δεύτερον, ο τρόπος με τον οποίο έχουν σβηστεί οι λέξεις και έχουν διορθωθεί δίνουν την αίσθηση προχειρότητας αλλά και επείγουσας ανάγκης, υπόθεση η οποία διασταυρώνεται και από την άμεση ανταπόκριση του Διευθυντή Εκπαίδευσης. Το έγγραφο αυτό είναι γραμμένο τις 25/01/54 σε απάντηση εγγράφου που εστάλη από τον κ. Ανγκαστινιώτη, Διευθυντή τότε του Δημοτικού σχολείου Βαρωσιών, στις 18/01/54.

Εικόνα 1: Άμεση ανάγκη για περισσότερα Νυχτερινά Ινστιτούτα

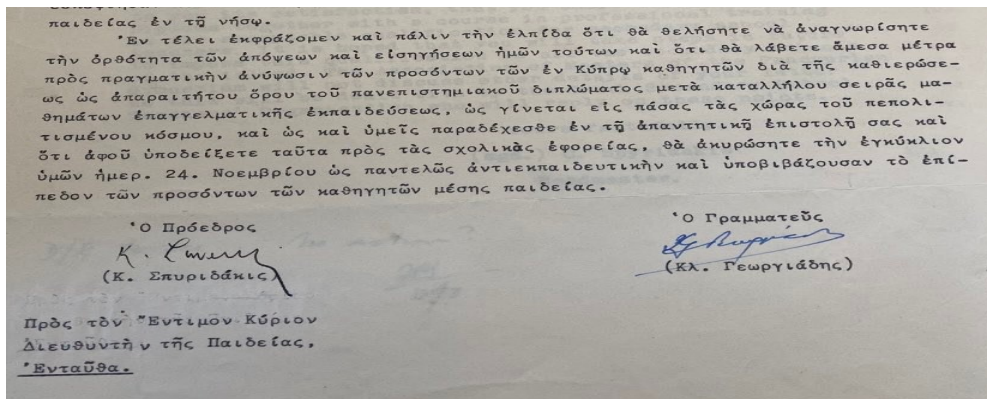
Οι περισσότεροι μαθητές των Νυκτερινών Ινστιτούτων εργαζόνταν. Την ίδια χρονιά που ξεκίνησαν πειραματικά τα Νυκτερινά Ινστιτούτα, υπήρξε ανάγκη νεότερων διδασκάλων αλλά και εκπαιδευόμενων μαθητών. Υπεύθυνος λειτουργίας των Ινστιτούτων ήταν ο κ. Συκαλίδης, ο οποίος πραγματοποιούσε διαλέξεις στους εκπαιδευτές σχετικά με τον τρόπο διεξαγωγής της εκπαιδευτικής διαδικασίας (Ε1/664/52). Είναι ο πρώτος εκπαιδευτικός που αναφέρεται σε επίσημα έγγραφα του αρχείου να έχει τον ρόλο εκπαιδευτή εκπαιδευτών.

Το 1955 αποφασίστηκε πως μόνο διπλωματούχοι Πανεπιστημίου ή Ανώτερων Σχολών θα εργάζονται ως καθηγητές Μέσης Εκπαίδευσης (Ε1/664/83). Μέχρι εκείνη την στιγμή, οι καθηγητές δεν είχαν ιδιαίτερα διδακτικά προσόντα πέρα από το γεγονός ότι μπορεί να διέθεταν εμπειρία στο αντικείμενο διδασκαλίας. Όπως ήδη αναφέρθηκε, τα περισσότερα μαθήματα εκτός από τα αγγλικά, ήταν πρακτικής φύσεως, όπως ραπτική, μαγειρική κτλ. Παρόλα αυτά, αν και η εμπειρία αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα εργαλεία διδασκαλίας, δεν ήταν αρκετό. Ως εκ τούτου, προέκυψε εκ νέου η ανάγκη εκπαίδευσης περισσότερων ενηλίκων στον τομέα της εκπαίδευσης.

Το 1956 παρουσιάζονται γραπτές αξιολογήσεις δασκάλων, με κοινό συμπέρασμα την μη επαρκή εξειδίκευση (Ε1/377/87).

Το 1957 η κυβέρνηση εξέφρασε την πεποίθηση ότι τα μαθήματα που διδάσκονταν στους εφήβους "μπορούν να αποτελέσουν τον πυρήνα ενός μελλοντικού Κολλεγίου Εκπαίδευσης Ενηλίκων" (Persianis, 1996).

Η έλλειψη προσοντούχων δασκάλων συνεχιζόταν και γινόταν όλο και πιο αισθητή, για αυτό διάφορες επιστολές έφταναν στα χέρια αρμοδίων, ζητώντας προγράμματα κατάρτισης εντός Κύπρου (E1/377/253).

Εικόνα 2: Απόσπασμα επιστολής για κατάρτιση Κύπριων εκπαιδευτών

Το 1959 κυκλοφόρησε το πρώτο περιοδικό Κυπριακής Εκπαίδευσης με τίτλο «Μόρφωσις, Παγκύπριον Εκπαιδευτικόν Περιοδικόν», στο οποίο καταγράφονταν νέα από την Π.Ο.Ε.Δ (Παγκύπρια Οργάνωση Ελλήνων Δασκάλων), διάφορες εκπαιδευτικές δραστηριότητες, εκπαιδευτικό υλικό αλλά και τελετές απονομής βραβείων που σχετίζονταν με την εκπαίδευση. Το περιοδικό αυτό αποτελείτο από 4-5 φύλλα. Ανάλογα με την χρονική περίοδο κατά την οποία εκδιδόταν, περιείχε ανάλογο υλικό. Για παράδειγμα, στο περιοδικό Μαρτίου-Απριλίου, σε μια από τις σελίδες παρουσιάζεται ποίημα με τίτλο «Η Εικοστή Πέμπτη Μαρτίου». Το περιοδικό εκδιδόταν συνήθως κάθε μήνα ή κάθε δύο μήνες ανάλογα με την εκπαιδευτική κινητικότητα. Το τελευταίο δείγμα που υπάρχει σήμερα εκδόθηκε το 1983 και έχει αριθμό 461. Ευρύτερος σκοπός του περιοδικού ήταν η μελέτη ζητημάτων και προβλημάτων της κυπριακής παιδείας (E1/1119).

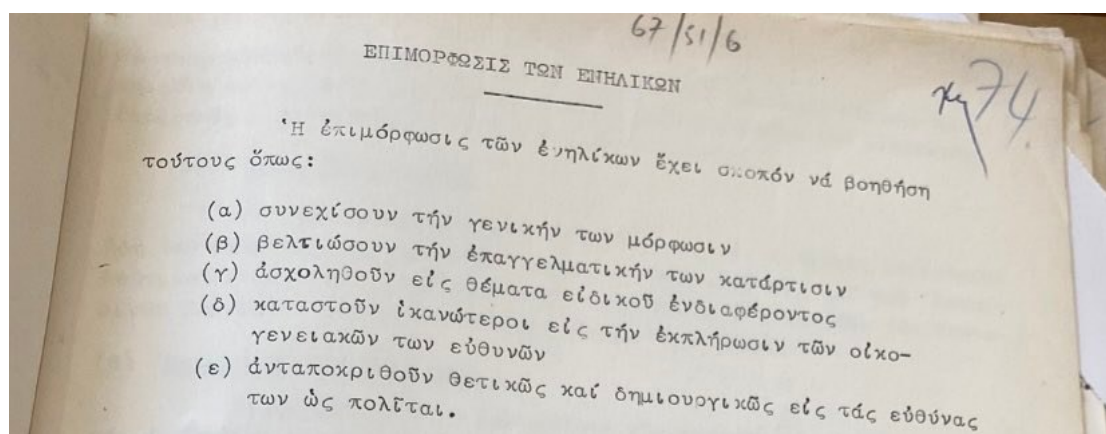
Εικόνες 3 και 4: Περιοδικό «Κυπριακή Εκπαίδευση»

3.2 Φάση Δεύτερη: Ανεξαρτησία (1960-1974)

Η δεύτερη φάση καταγράφεται μετά την Ανεξαρτησία, περίοδος κατά την οποία αρμόδιοι για τις αποφάσεις της εκπαίδευσης ήταν οι Ελληνοκύπριοι. Παράλληλα, θεωρείται περίοδος κατά την οποία η Εκπαίδευση Ενηλίκων απασχόλησε περισσότερο την κοινωνία. (Gravani & Ioannidou, 2014), λόγω της οικονομικής άνθισης που παρουσιάστηκε το 1960. Το 1960 ιδρύθηκαν τα Κρατικά Ινστιτούτα Επιμόρφωσης, στα οποία διδάσκονταν μόνο ξένες γλώσσες (Υπουργείο Παιδείας, 2021β), ενώ το 1962 μετεξελίχθηκαν τα Νυκτερινά Ινστιτούτα σε «Επιμορφωτικά Κέντρα» (E11/454/42-45), με συμμετέχοντες ενήλικους, τα οποία λειτουργούν μέχρι σήμερα (Πηλείδη Κόνιζου, 2023). Την ίδια χρονιά, η Σύμβουλος Επιθεωρήτρια, Θέκλα Μιχαηλίδου, στέλνει επιστολή στον τότε διευθυντή του Γραφείου Ελληνικής Παιδείας με την οποία εισηγείται την δημιουργία ομάδας ενηλίκων συμμετεχόντων στα Επιμορφωτικά Κέντρα Θηλέων. Παράλληλα αναφέρει πως οι «μετεκπαιδευόμενες διδασκάλισσες», οι εκπαιδευτικοί δηλαδή που είχαν ολοκληρώσει την μετεκπαίδευση τους στο εξωτερικό, θα ήταν χρήσιμες ως προς την διδασκαλία μαθημάτων στα Νυκτερινά Κέντρα και ταυτόχρονα προτείνει να ηγηθούν ως προς την εκπαίδευση και κατατόπιση των υπόλοιπων συναδέλφων τους. Πρόκειται για ένα πρώτο επίσημο δείγμα εκπαίδευσης ενηλίκων (E11/68).

Το 1963 χαρακτηρίζεται από την ίδρυση του Κέντρου Παραγωγικότητας (ΚΕΠΑ), σκοπός του οποίου ήταν η κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού ιδιωτικών και δημόσιων επιχειρήσεων (Πηλείδη-Κόνιζου, 2023). Ταυτόχρονα, παρουσιάζεται επαναπροσδιορισμός του συστήματος μαθητείας με μεικτή θεωρητική φοίτηση και εξάσκηση στα εργαστήρια. Σκοπός τότε ήταν η εξειδίκευση.

Ένα χρόνο αργότερα, το 1964, η ανάγκη για Εκπαίδευση Ενηλίκων γίνεται μετά από μια σειρά γεγονότων, ακόμα πιο έντονη. Συνεχίζει να γίνεται αναφορά σε επίσημα κυβερνητικά έγγραφα ο όρος «Εκπαίδευση Ενηλίκων». Σκοπός των εγγράφων ήταν η ίδρυση Νυκτερινών Επαγγελματικών Σχολών, ούτως ώστε να καταπολεμηθεί ο αναλφαβητισμός στους ηλικιωμένους, ο οποίος ήταν ιδιαίτερα αυξημένος στα αγροτικά στρώματα. Πέραν των μισών ενηλίκων της εργατικής τάξης ήταν ελλιπώς καταρτισμένοι (E1/381/74-70). Σύμφωνα με την Εικόνα 5, ο αρχικός στόχος της Εκπαίδευσης Ενηλίκων στην Κύπρο, ήταν η ανάπτυξη ολοκληρωμένων πολιτών. Δεν επρόκειτο για εξειδίκευση κάποιου αντικειμένου αλλά για την συνέχιση της μόρφωσής τους, ούτως ώστε να ανταποκρίνονται καλύτερα στις ευθύνες της οικογένειάς τους αλλά και της πολιτείας. Στην φάση αυτή συναντάμε την ανθρωπιστική προσέγγιση της Εκπαίδευσης Ενηλίκων, η οποία λειτουργεί ως εργαλείο ανάπτυξης της προσωπικότητας του ατόμου και κοινωνικής αλλαγής (Freire, 1970· Knowles, 1980· Rogers, 1977).

Εικόνα 5: Αρχικός Σκοπός Επιμόρφωσης Ενηλίκων στην Κύπρο

Την ίδια χρονιά ξεκίνησε με πρωτοβουλία της UNESCO παγκόσμια εκστρατεία κατά του αναλφαβητισμού. Οι αρμόδιοι δεν θεωρούσαν πως στο νησί υφίσταται ὄντως αναλφαβητισμός (E12/215/3). Το συμπέρασμα πρόεκυψε μετά από έρευνα που διεξήχθη με τίτλο «αναλφαβητισμός μεταξύ Ελλήνων της Κύπρου», από όπου διαφάνηκε ότι στο γενικό ολικό ποσοστό, αναλφάβητοι ήταν το 16.08% του γενικού πληθυσμού από τον οποίο πιο συγκεκριμένα το 6.45% ήταν άρρενες ενώ το 25.22% θήλειες, ηλικίας 7 ετών και άνω. Μετά από προσεκτική μελέτη των ηλικιακών κριτηρίων, δεν αμφισβητείται το γεγονός ότι οι άνω των 30 ετών, άνδρες και γυναίκες χαρακτηρίζονταν από υψηλό αναλογικά ποσοστό αναλφαβητισμού, αφού το ποσοστό φτάνει στο 30.11% (12.14% άνδρες και 46.53% γυναίκες). Ενδιαφέροντα στοιχεία παρατίθενται στον πίνακα που ακολουθεί (E12/215/8-7).

Πίνακας 1. Στατιστικά αναλφαβητισμού

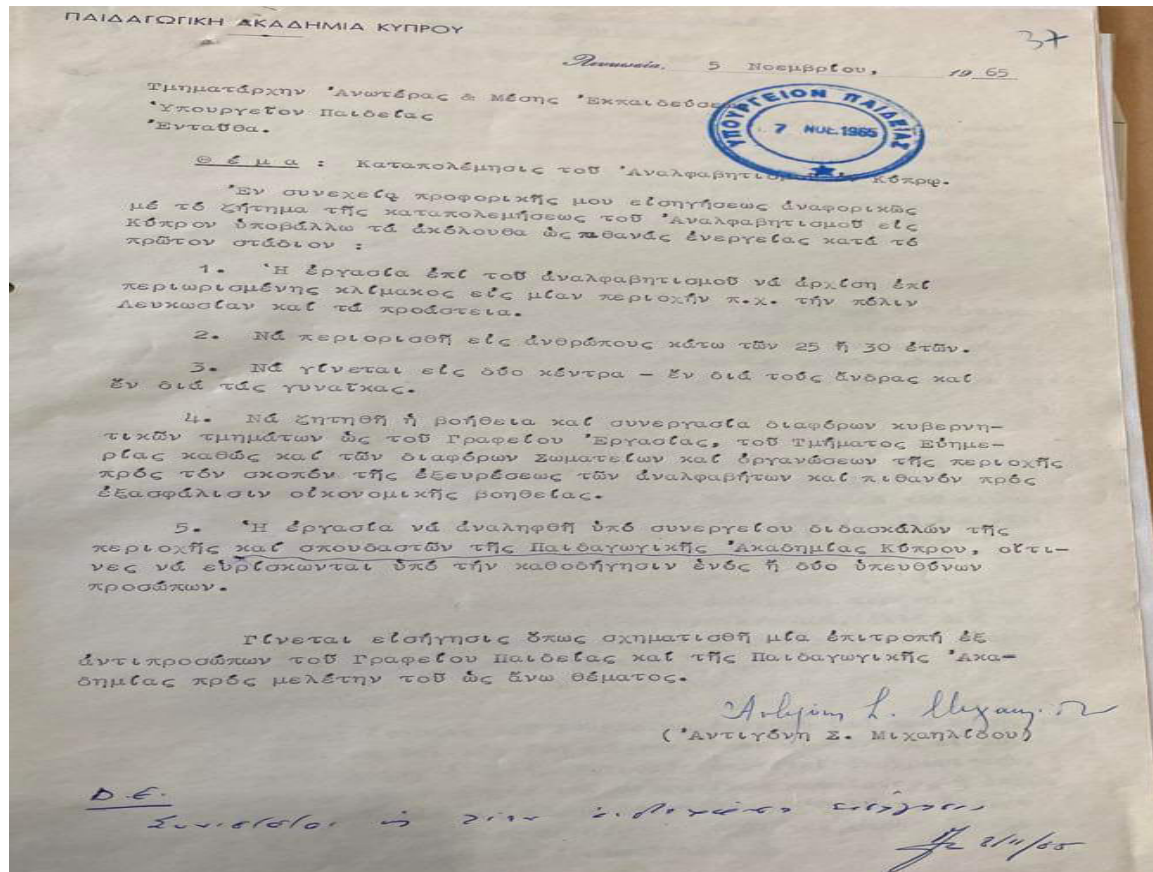
<u>Ηλικία</u>	<u>Άρρενες (%)</u>	<u>Θήλειες (%)</u>	<u>Ολικόν (%)</u>
7-19	0.66	1.05	0.85
20-29	1.75	7.35	4.70
7-29	1.02	3.32	2.18
30-39	2.79	18.88	11.28
40-49	6.69	39.82	23.88
50-59	12.28	55.92	34.80
60 και άνω	28.55	77.56	54.53
30 και άνω	12.14	46.53	30.11
(Αστικά Περιοχαί)	4.32	16.50	10.46

7 και άνω			
(Αγροτικάί Περιοχαί) 7 και άνω	20.03	29.31	24.92
ΓΕΝΙΚΟΝ ΟΛΙΚΟΝ 7 και άνω	6.45	25.22	16.08

Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα, οι ενήλικους γυναίκες από τα 30 και άνω, αποτελούσαν την μεγαλύτερη ομάδα αναλφάβητων πολιτών. Ωστόσο, το ποσοστό των ανδρών της ίδιας ηλικίας προβληματίζει εξίσου, αφού την τότε περίοδο οι άντρες είχαν ευκολότερη πρόσβαση στην εκπαίδευση. Τα Νυχτερινά και τα Επιμορφωτικά Κέντρα ξεκίνησαν την λειτουργία με το μεγαλύτερο ποσοστό συμμετεχόντων να είναι αγόρια άνω των 15 ετών (Υπουργείο Παιδείας, Αθλητισμού και Νεολαίας, 2023). Λαμβάνοντας υπόψη τις πιο πάνω πληροφορίες αντιλαμβανόμαστε ότι η εκπαίδευση ενηλίκων είχε θέση στον εκπαιδευτικό χάρτη της Κύπρου και ήταν απαραίτητη η άμεση κινητοποίηση των αρμόδιων.

Τον Σεπτέμβριο του 1965, μετά από πρωτοβουλία του Σάχου της Περσίας, λαμβάνει χώρα παγκόσμιο συνέδριο στην Τεχεράνη, στο οποίο οι Υπουργοί Παιδείας κάθε κράτους μέλους της UNESCO αντιπροσώπευαν την χώρα τους. Το κείμενο που υπάρχει σήμερα στο Αρχείο είναι γραμμένο από τον Τμηματάρχη Στοιχειώδους Εκπαίδευσης της Κύπρου, Α. Κούρο, ο οποίος περιγράφει αναλυτικά τις διαδικασίες του συνεδρίου. Σκοπός του συνεδρίου ήταν η κινητοποίηση για την εξάλειψη του Αναλφαβητισμού (E12/215/30-27), συνέδριο το οποίο στέλνει μήνυμα προβληματισμού αλλά και προϋποθέσεων για την επίσημη έναρξη και εξέλιξη της εκπαίδευσης ενηλίκων. Η UNESCO ανέλαβε τον ρόλο οργανωτή της προσπάθειας εξάλειψης του αλφαβητισμού, έχοντας στα χέρια της στατιστικά στοιχεία και όλες τις απαραίτητες πληροφορίες για την κάθε χώρα, ούτως ώστε να είναι σε θέση να βοηθήσει όσο γίνεται για τον σκοπό κινητοποίησης.

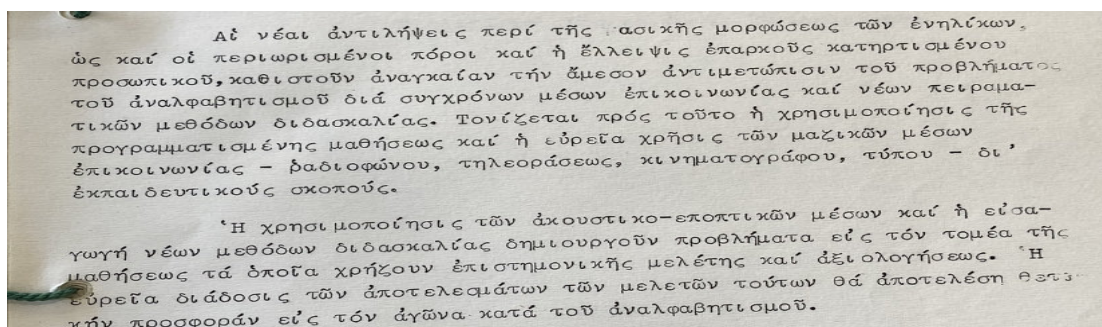
Η κυπριακή κυβέρνηση, σύμφωνα με τα ευρήματα της έρευνας εμφανίστηκε προετοιμασμένη ως προς τις προτάσεις-δράσεις που είναι διατεθειμένη να πράξει για την εξάλειψη του Αναλφαβητισμού στο νησί. Στην Εικόνα 6 καταγράφονται επίσημα οι προτάσεις για την πρώτη φάση κινητοποίησης.

Εικόνα 6: Πρώτες προτάσεις για δράση κατά του Αναλφαβητισμού

Η γενική εικόνα των προτάσεων δηλώνει μια σχετική δειλία ως προς τα μέτρα που πρόκειται να ληφθούν. Μπορεί, μιν, να καταγράφεται πως είναι το πρώτο στάδιο αλλά οι δράσεις είναι περιορισμένες. Για παράδειγμα, το γεγονός πως η καταπολέμηση του αναλφαβητισμού θα ξεκινήσει μόνο σε μία πόλη (σημείο 1), προμηνύει την αργή εξέλιξη της κινητοποίησης. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το σημείο 2 στο οποίο αναφέρεται χαρακτηριστικά πως η δράση θα περιοριστεί σε άτομα κάτω των 25 ή 30 ετών. Από τη μία πλευρά τίθεται πλέον σε ισχύ ο θεσμός της Εκπαίδευσης Ενηλίκων, από την άλλη όμως αποκλείεται ένα τεράστιο ποσοστό αναλφάβητων ενηλίκων, αφού όπως φαίνεται στον Πίνακα 1 στη σελίδα 6, μόνο το 4.70% του ολικού ποσοστού ανταποκρίνεται στις ηλικίες που έθεσαν ως πλαίσιο. Η κινητοποίηση είχε ξεκινήσει, αλλά με εξαιρετικά αργούς ρυθμούς.

Έπειτα, στο κείμενο που προέκυψε από το συνέδριο, γίνεται για πρώτη φορά επίσημη αναφορά στους τρόπους και μεθόδους διδασκαλίας των ενηλίκων, φυσικά σε πειραματικό στάδιο, γεγονός που αποδεικνύει τα αρχικά στάδια που βρισκόταν η εκπαίδευση ενηλίκων (βλ. εικόνα 7). Πιο συγκεκριμένα, τα πρώτα εργαλεία που αναφέρθηκαν επίσημα ως προς την διδασκαλία ενηλίκων ήταν το ραδιόφωνο, η τηλεόραση και ο κινηματογράφος, τεχνικές μάθησης τις οποίες οι Εκπαιδευτές Ενηλίκων χρησιμοποιούν και σήμερα.

Εικόνα 7: Μέθοδοι διδασκαλίας αναλφάβητων ενηλίκων

Την ίδια χρονιά προστέθηκαν νέα Εκπαιδευτικά κέντρα, στα οποία ξεκίνησαν προγράμματα ενηλίκων, των οποίων το περιεχόμενο ήταν διαφορετικό από τα προγράμματα των νεότερων σε ηλικία εκπαιδευομένων (Ε1/381/171). Στα προγράμματα ενηλίκων διδάσκονταν κυρίως λογιστική, γλώσσες και γνώσεις που θα βοηθούσαν κάποιο ενήλικα να προσδεύσει σε προσωπικό ή και επαγγελματικό επίπεδο.

Το 1966 μετά από επιστολή από τον Τμηματάρχη Στοιχειώδους Εκπαίδευσης προς τον Διευθυντή Εκπαιδύσεως έγινε προσπάθεια δημιουργίας τμημάτων επιμόρφωσης ενηλίκων για όλες τις δραστηριότητες των Επιμορφωτικών και Νυκτερινών Ινστιτούτων αλλά και το Ινστιτούτων Ξένων Γλωσσών.

3.2.1 Βιωματικές πληροφορίες για Ε.Ο.Κ.Α και Εισβολή

Όσον αφορά την ιστορία της Εκπαίδευσης Ενηλίκων, επικρατεί έντονα η άποψη ότι δεν υπάρχει συγκεντρωμένο υλικό ιστορικής καταγραφής του θέματος. Κυρίως στοιχεία και έγγραφα, τόσο πριν όσο και μετά την αποικιοκρατία, ήταν δυσεύρετα. Πέρα από τις εξελίξεις μετά το 2000 που υπάρχουν ψηφιακά σε μεγάλο βαθμό, το Κρατικό Αρχείο Κύπρου κυρίως διέθετε φακέλους από το 1950 μέχρι το 1965. Για τον λόγο αυτό ήταν απαραίτητη η έρευνα ενδότερα του Υπουργείου Παιδείας και Αθλητισμού και Νεολαίας. Αρμόδιο στέλεχος του Υπουργείου, το οποίο διαθέτει μεγάλη εμπειρία ως προς τον συντονισμό των Επιμόρφωσης και της Εκπαίδευσης Ενηλίκων, μετά από μια διευκρινιστική τηλεφωνική συνομιλία προς εμένα, μου επιβεβαίωσε μεν ότι δεν υπάρχει οργανωμένο υλικό, ωστόσο με ενημέρωσε βάσει των γνώσεων και των εμπειριών του τις ακόλουθες βιωματικές πληροφορίες.

Συγκεκριμένα, μεγάλος σταθμός της εκπαίδευσης ενηλίκων ήταν το 1955-59 (απελευθερωτικός αγώνας κατά των Άγγλων) και το 1974 (Τουρκική Εισβολή). Μετά τις συγκεκριμένες ιστορικές εξελίξεις παρουσιάστηκε μεγάλη ανάγκη εκπαίδευσης ενηλίκων λόγω του ότι εξαιτίας του πολέμου, πολλά παιδιά, που πλέον θα ήταν ενήλικους, εγκατέλειψαν το σχολείο.

Παραδείγματα αποτελούν οι αγωνιστές της Ε.Ο.Κ.Α. αφού οι αντάρτες τότε, διέκοψαν την φοίτησή τους για τις ανάγκες του αγώνα. Μετά το τέλος του απελευθερωτικού αγώνα, ήθελαν να συνεχίσουν την εκπαίδευση τους για να πάρουν απολυτήριο από το εσπερινό γυμνάσιο. Ο Αλέξανδρος Παϊκός και ο Πέτρος Στυλιανού, αγωνίστηκαν ως προς την επαναφορά της νομοθεσίας που προέβλεπε την εκπαίδευση ενηλίκων

στα Νυκτερινά Ινστιτούτα. Ακριβέστερα, ο Στυλιανού ως βουλευτής ενέγραψε την επαναφορά της νομοθεσίας στη Βουλή το 1962. Ο Παϊκός θεωρείτο ο πρώτος οραματιστής της σύστασης των νυκτερινών γυμνασίων στην Κύπρο για εργαζόμενους νέους και νέες. Η συνεργασία των δύο, τόσο κοινοβουλευτικά όσο και εξωκοινοβουλευτικά, οδήγησε το 1970 στην ίδρυση των Εσπερινών Γυμνασίων, με πρώτο Διευθυντή τότε τον Ανδρέα Καλίτση (Ιστορικό Σχολείου Λευκωσίας, 2023).

Η ίδρυση των Εσπερινών Γυμνασίων θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ορόσημο για την επίσημη πλέον έναρξη τυπικής εκπαίδευσης ενηλίκων. Οι πιο πάνω πληροφορίες επιβεβαιώνονται και βιβλιογραφικά, αφού ο Persianis (1996) αναφέρει χαρακτηριστικά πως η επιθυμία των αγωνιστών για μόρφωση αποτέλεσε ευλογία για όλους όσους ήθελαν να μορφωθούν ενώ είχαν περάσει το όριο ηλικίας, με αποτέλεσμα να ανοίξουν πραγματικά οι πόρτες για την εκπαίδευση ενηλίκων στην Κύπρο. Δυστυχώς, οι πρώτοι διευθυντές των εσπερινών δεν ζουν σήμερα. Για τον λόγο αυτό, δεν είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε περισσότερες εμπειρικές πληροφορίες που αφορούν το θέμα για την τότε εποχή.

3.3 Φάση Τρίτη: Τουρκική Εισβολή μέχρι Σήμερα (1974-σήμερα)

Η τρίτη φάση ξεκινά μετά την τουρκική εισβολή, η οποία εύλογα είχε καταστροφικές συνέπειες, τόσο σε υλικό όσο και σε ψυχολογικό επίπεδο. Οι ανάγκες των παθόντων αλλά και της κοινωνίας άλλαξαν. Βασικότερη αλλαγή η στροφή από την γεωργική οικονομία σε οικονομία βασισμένη στις υπηρεσίες. Το 1974 θεσπίστηκε ο Νόμος περί της Αρχής Βιομηχανικής Κατάρτισης, ο οποίος έφερε στο προσκήνιο νέες ανάγκες κατάρτισης ενηλίκων (Μιχαηλίδης κ. ά., 2011), ανάγκες οι οποίες οδήγησαν στην ίδρυση της ΑΒΙΚΑ (Αρχή Βιομηχανικής Κατάρτισης). Το 1999 τέθηκε σε ισχύ ο περί Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού Νόμος, ο οποίος έφερε στην επιφάνεια την ανάγκη για αναβάθμιση του υφιστάμενου ανθρώπινου δυναμικού (Ν. 125(Ι)/99). (Πηλείδη Κόνιζου, 2023).

Το διάστημα από το 1960 μέχρι το 2000, αποτελεί μια περίοδο κατά την οποία έχουν σημειωθεί αρκετές εξελίξεις για τις υποδομές. Πιο συγκεκριμένα, η δημιουργία του Συστήματος Μαθητείας το 1966, η ίδρυση του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου το 1972, του Πανεπιστημίου Κύπρου το 1989 όπως και η Κυπριακή Ακαδημία Δημόσιας Διοίκησης (ΚΑΔΔ) το 1991 (Ιοαννίδου κ.ά., 2012) βοηθούν στην συνέχιση, εξέλιξη και ενασχόληση περισσότερων ανθρώπων με την μάθηση και την Εκπαίδευση Ενηλίκων (Πηλείδη Κόνιζου, 2023).

3.3.1 Περίοδος από το 2000 μέχρι Σήμερα

Μετά το 2000, περίοδος κατά την οποία γίνεται η ένταξη της Κύπρου στη Ευρωπαϊκή Ένωση (2004), παρατηρούνται αρκετές εκπαιδευτικές αλλαγές, οι οποίες αριθμούνται χρονολογικά:

- 1) 2002: Ίδρυση του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου (ΑΠΚΥ)
- 2) 2003: Ίδρυση του Τεχνολογικού Πανεπιστημίου Κύπρου (ΤΕΠΑΚ)
- 3) 2007: Σύσταση του Ιδρύματος Διαχείρισης Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων (ΙΔΕΠ) Δια Βίου Μάθησης

- 4) 2012: Ίδρυση και λειτουργία των Μεταλυκειακών Ινστιτούτων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΜΙΕΕΚ)¹
- 5) 2013: Σύσταση επιτροπής για την επικύρωση μη τυπικής και άτυπης μάθησης
- 6) 2014: Δημιουργία συστήματος αξιολόγησης και πιστοποίησης παροχής Εκπαιδευτικής κατάρτισης, το οποίο προωθείται από την ΑνΑΔ (Gravani & Ioannidou, 2014)

Οι αλλαγές και οι μεταρρυθμίσεις που έγιναν στην Κύπρο οδήγησαν στην ανάπτυξη της Εκπαίδευσης Ενηλίκων. Συγκριτικά, η πρώτη με την τρίτη φάση διαφέρουν ουσιαστικά λόγω του ότι στην πρώτη φάση η εκπαίδευση αποτελούσε πολυτέλεια για λίγους νεαρούς ενήλικους και ταυτόχρονα το περιεχόμενο της εκπαίδευσης περιοριζόταν σε πολύ βασικές γνώσεις και δεξιότητες, χωρίς να υπάρχουν ιδιαίτερες επιλογές για τους εκπαιδευόμενους. Αντίθετα, στην τρίτη φάση, προωθήθηκαν αρκετά προγράμματα εκπαίδευσης ενηλίκων, δημιουργήθηκαν περισσότερα εκπαιδευτικά ιδρύματα και πλέον η κατάρτιση των ενηλίκων δεν αποτελούσε πολυτέλεια αλλά δικαίωμα. Συνέπεια βέβαια των πιο πάνω, ήταν η ανάγκη για περισσότερους εκπαιδευτές ενηλίκων, γεγονός που με την σειρά του ανοίγει παράθυρο συζήτησης για την ποιότητα και την παιδαγωγική τους επάρκεια (Χαννή, 2021).

4. Ποιος ήταν ο Εκπαιδευτής Ενηλίκων;

4.1 Προσόντα και Παιδαγωγική Επάρκεια

Οι εκπαιδευτές ενηλίκων είναι μια από τις εκπαιδευτικές ομάδες, η οποία πρωταγωνιστεί στις συζητήσεις της εκπαιδευτικής κοινότητας σχετικά με το θέμα των προσόντων επάρκειας και δεξιοτήτων που πρέπει ή που θεωρούνται απαραίτητα. Το ερώτημα που κυρίως απασχολεί είναι εάν τελικά υπάρχουν συγκεκριμένες γνώσεις και δεξιότητες που θα ξεχώριζαν τον εκπαιδευτή ενηλίκων από τους υπόλοιπους εκπαιδευτές Μέσης ή πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Το πιο πάνω ζήτημα μπορεί να αναλυθεί από διάφορες οπτικές γωνίες όπως για παράδειγμα το ακροατήριο, το είδος της εκπαίδευσης (τυπική-μη τυπική), το εκπαιδευτικό αντικείμενο αλλά και τον ίδιο τον εκπαιδευτή ως διδακτική οντότητα. Στο συγκεκριμένο άρθρο όμως, θα γίνει αναφορά με βάση τα ερευνητικά δεδομένα, στο παιδαγωγικό υπόβαθρο που θα έπρεπε να έχει κάποιος για να θεωρείται κατάλληλος να διδάξει.

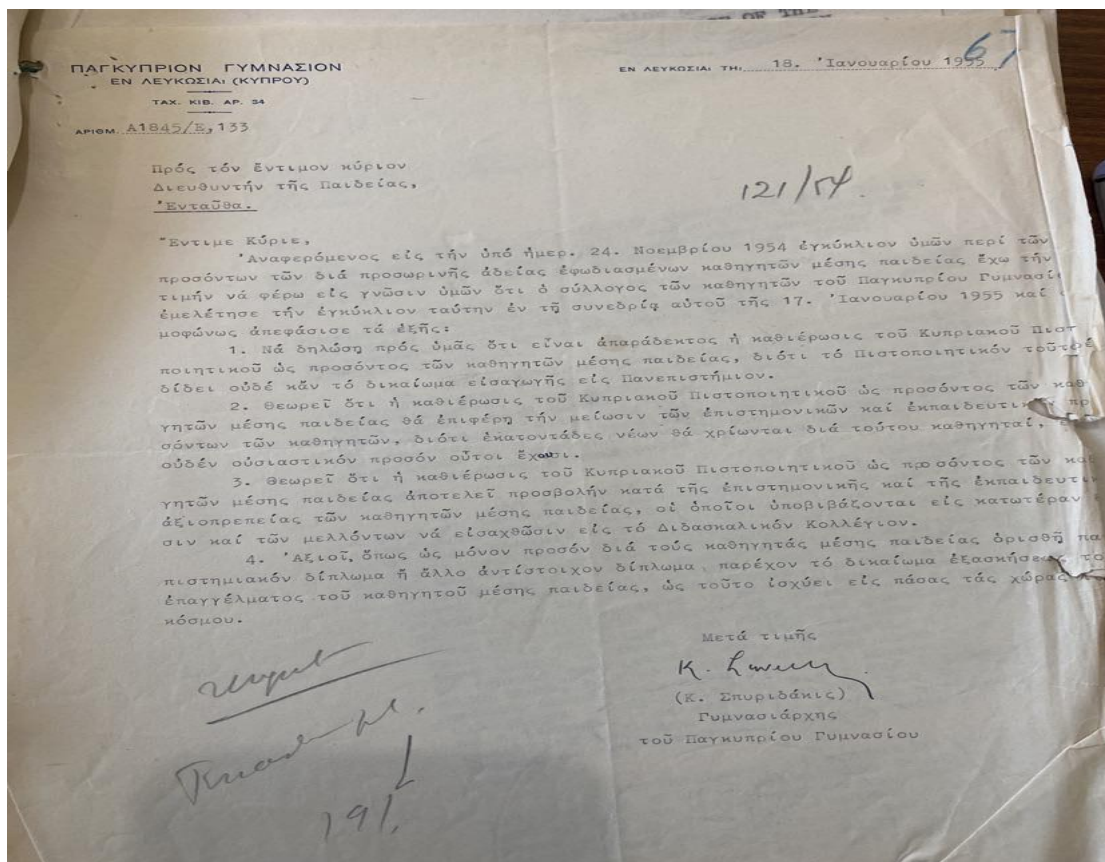
Μέχρι στιγμής η έρευνα δείχνει πως τα πρώτα εκπαιδευτικά ινστιτούτα στα οποία φοιτούσαν μαθητές μετά από την υποχρεωτική τους φοίτηση ήταν τα Νυχτερινά Ινστιτούτα, τα οποία θεωρούνται πρόδρομος της εκπαίδευσης ενηλίκων και της Δια Βίου Μάθησης. Στα Νυχτερινά Ινστιτούτα συναντούμε δασκάλους που δεν διέφεραν σε κανένα σημείο από τους δασκάλους του υποχρεωτικού σχολείου, οι οποίοι ζητούν περεταίρω κατάρτιση. Το 1953 σωρεία από αιτήσεις δασκάλων με σκοπό την μετεκπαίδευσή τους έφταναν στον Διευθυντή Εκπαίδευσης. Την εποχή εκείνη, ο Διευθυντής Εκπαίδευσης ήταν υπεύθυνος για τον τρόπο λειτουργίας, συντονισμού, αξιολόγησης και διοίκησης όλων των εκπαιδευτικών μονάδων του νησιού. Ήταν το

¹ Σκοπός των ΜΙΕΕΚ είναι η παροχή προγραμμάτων διετούς κύκλου, κυρίως σε νέους, για απόκτηση ή και αναβάθμιση των επαγγελματικών προσόντων και δεξιοτήτων τους.

αρμόδιο άτομο που έπαιρνε τις αποφάσεις για τυχόν αλλαγές που αφορούσαν εκπαιδευτικούς. Γίνονταν αιτήσεις για μετάβαση στο εξωτερικό, αφού στην Κύπρο δεν υπήρχε ανάλογο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα, ούτε και η εκπαίδευση ενηλίκων ήταν διαδομένη. Η εκπαίδευση των δασκάλων συνήθως λάμβανε χώρα στο Institute of Education της Αγγλίας (E1/370/143).

Δύο χρόνια μετά, όπως πληροφορούμαστε από επιστολή που στάλθηκε στον Διευθυντή της Παιδείας το 1955 (περίοδο κατά την οποία ξεκίνησε η λειτουργία των Ινστιτούτων), τα άτομα που θεωρούνταν επαρκή για να διδάξουν στην Μέση και Ανώτατη εκπαίδευση αλλά και στη στοιχειώδη, έπρεπε να κατέχουν το Κυπριακό Πιστοποιητικό ως προσόν. Το Κυπριακό Πιστοποιητικό κατείχαν όσοι ήταν απόφοιτοι του Παγκύπριου Γυμνασίου ή του Παρθεναγωγείου, δηλαδή το κατείχαν όσοι κατάφερναν να τελειώσουν την υποχρεωτική τους εκπαίδευση.

Στην επιστολή που ακολουθεί (Εικόνα 8), αναφέρεται πως το Κυπριακό Πιστοποιητικό θεωρείται ανεπαρκές παιδαγωγικό προσόν, το οποίο ταυτόχρονα θα οδηγήσει σε πλήθος διδασκάλων ενώ προτείνεται ως προσόν για καθηγητή το πανεπιστημιακό δίπλωμα και μόνο. Για την τότε εποχή, αν σκεφτούμε πως τα προσόντα δεν ήταν εύκολο να αποκτηθούν, είτε για οικονομικούς λόγους είτε για λόγους έλλειψης εκπαιδευτικών ιδρυμάτων στην Κύπρο, το πανεπιστημιακό δίπλωμα θεωρείτο ικανοποιητικό και επαρκές.

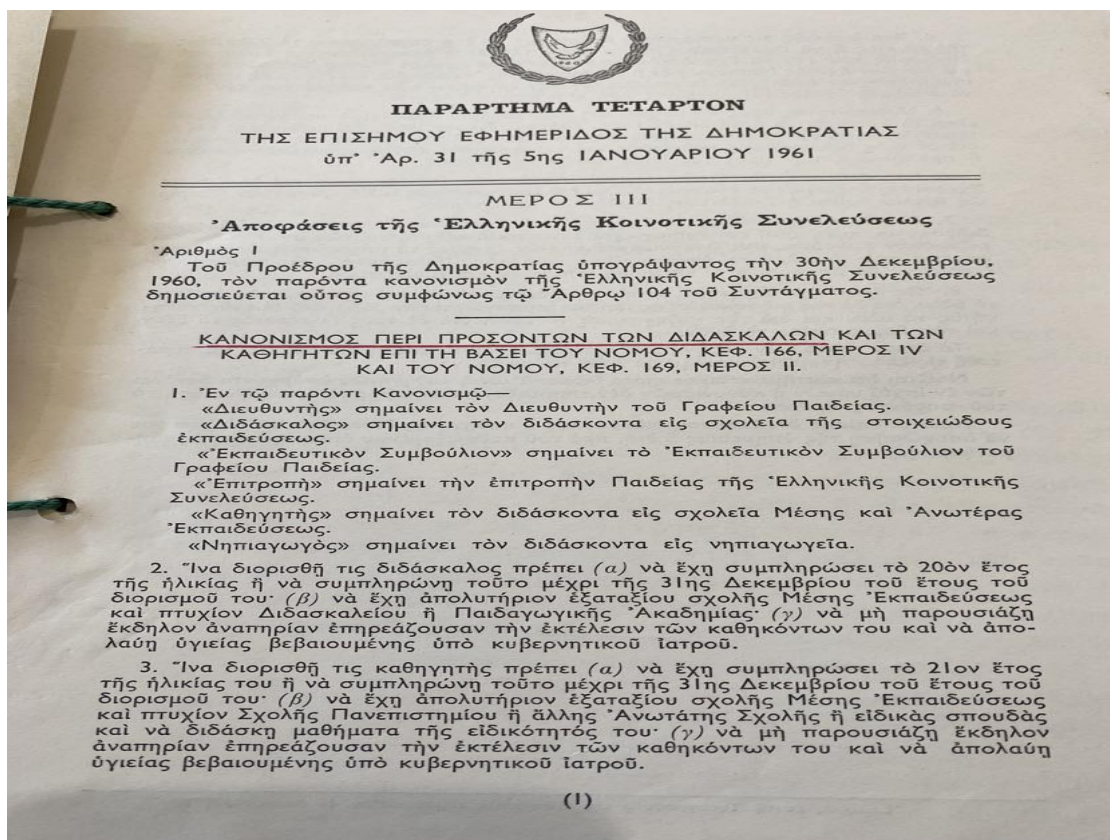

Εικόνα 8:Αξιολόγηση παιδαγωγικών προσόντων

Μετά από την εξέλιξη του πανεπιστημιακού διπλώματος ως ελάχιστου προσόντος για να γίνει κάποιος καθηγητής μέσης εκπαίδευσης, οι επιστολές προς τον Διευθυντή Εκπαίδευσης με θέμα την μετεκπαίδευση στο εξωτερικό πολλαπλασιάστηκαν. Οι υποψήφιοι για διδασκαλία στην Μέση και Ανώτερη εκπαίδευση, θα έπρεπε να αποκτήσουν όσα περισσότερα προσόντα μπορούσαν για να γίνουν ανταγωνιστικοί και να κερδίσουν μια θέση διδακτικού προσωπικού.

Η έντονη αντίδραση για την έλλειψη παιδαγωγικών προσόντων συνεχίζεται, γεγονός που επιβεβαιώνει η Εικόνα 2 (σελ. 4).

Το 1961, ακριβώς μετά την Ανεξαρτησία της Κύπρου, λήφθηκαν αποφάσεις και τέθηκαν κανονισμοί σχετικά με τα προσόντα των εκπαιδευτικών. Πιο συγκεκριμένα, στην επίσημη εφημερίδα της Δημοκρατίας (βλ. εικόνα 9), παρατίθεται ο κανονισμός Περί Προσόντων των Διδασκάλων και των Καθηγητών επί τη βάση του Νόμου. Στο σημείο 3 της εικόνας δημοσιοποιείται πως για να διδάξει κάποιος ως καθηγητής (Μέση και Ανώτερη Εκπαίδευση) πρέπει να είναι 21 ετών και άνω, να έχει απολυτήριο από το εξατάξιο Μέσης Εκπαίδευσης και να έχει πτυχίο Σχολής Πανεπιστημίου ή Ανωτάτης Σχολής ή ειδικές σπουδές που θα αφορούν το αντικείμενο διδασκαλίας τους. Τα πιο πάνω προσόντα καθιερώθηκαν και θεωρούνταν επαρκή για έναν καθηγητή.

Εικόνα 9: Κανονισμός Προσόντων Καθηγητών

Ανατρέχοντας στην Εικόνα 6 (σημείο 5), αντιλαμβανόμαστε πως ο κανονισμός αυτός ίσχυε και το 1965, αφού οι πρώτοι Εκπαιδευτές Ενηλίκων στην Κύπρο έπρεπε να

έχουν πτυχίου Πανεπιστημίου ή της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Κύπρου ή ακόμα και να είναι απλά σπουδαστές, οι οποίοι με την καθοδήγηση των υπεύθυνων προσώπων θα ήταν σε θέση να διδάξουν. Η συγκεκριμένη φάση μας δείχνει δύο σημαντικά στοιχεία για την τότε εποχή. Πρώτον, ότι οι καθηγητές με επαρκές παιδαγωγικό υπόβαθρο ήταν δυσεύρετοι και δεύτερον ότι οι αρμόδιοι δεν γνώριζαν τα απαραίτητα προσόντα που πραγματικά πρέπει να διαθέτει κάποιος για να διδάξει σε Ενήλικους. Εν τέλει, υπάρχει και η πιθανότητα να μην έδιναν τόσο βάρος και βάθος στην Εκπαίδευση Ενηλίκων εκείνη την περίοδο.

Σήμερα, για να διδάξει κάποιος σε ακροατήριο ενηλίκων πρέπει να κατέχει πτυχίο και μεταπτυχιακό. Σε κάποιες περιπτώσεις, ανάλογα με την μορφή της εκπαίδευσης και το αντικείμενο διδασκαλίας, η εμπειρία στο γνωστικό αντικείμενο είναι ισχυρό προσόν. Παρόλα αυτά, εν έτει 2023, δεν υπάρχει σαφής προσδιορισμός των προσόντων ενός Εκπαιδευτή Ενηλίκων. Το ζήτημα αυτό απασχολεί την εκπαιδευτική κοινότητα, για αυτό και γίνονται δράσεις εκ μέρους της κυβέρνησης με στόχο την κατάρτιση εκπαιδευτών ενηλίκων. Όπως για παράδειγμα η ΑνΑΔ (Αρχή Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού), η οποία προσφέρει πρόγραμμα Εκπαίδευσης Εκπαιδευτή Επαγγελματικής Κατάρτισης. Ο προβληματισμός όμως εξακολουθεί να υπάρχει ως προς το τι τελικά θεωρείται απαραίτητο προσόν για ένα εκπαιδευτή ενηλίκων;

5. Συζήτηση

Με βάση την ιστορική καταγραφή, η Εκπαίδευση Ενηλίκων ως έννοια και ως πράξη αρχίζει να εφαρμόζεται με την σύγχρονη της μορφή την περίοδο της Ανεξαρτησίας. Η εν λόγω όμως εκπαιδευτική εξέλιξη ήταν πάντα συνδεδεμένη με τα γεωπολιτικά χαρακτηριστικά της Κύπρου. Οι πολιτικές εξελίξεις στην Κύπρο, αν και είχαν αρνητικό πρόσημο, επηρέασαν θετικά την πορεία της Εκπαίδευσης Ενηλίκων. Το ίδιο και το φαινόμενο του αναλφαριθμητισμού αρκετών ενηλίκων πολιτών αλλά και η έλλειψη διδακτικών δεξιοτήτων των πρώτων εκπαιδευτών του νησιού. Οι πολιτικές εξελίξεις, η έλλειψη παιδαγωγικών δεξιοτήτων των εκπαιδευτών και ο αναλφαριθμητισμός των ενηλίκων συνεπικουρούσαν ούτως ώστε η Εκπαίδευση Ενηλίκων πλέον να θεωρείται αναγκαία για τους Κύπριους.

Τα εντονότερα βήματα εξέλιξης έγιναν μετά την ανεξαρτησία, λόγω του ότι δημιουργήθηκαν νέες διοικητικές θέσεις, αφού η κυβέρνηση πέρασε στα χέρια των Ελληνοκυπρίων ολοκληρωτικά που στόχο είχαν την κοινωνικό-οικονομική πρόοδο. Έπειτα από αυτό το βήμα, προέκυψε αλυσιδωτά η ανάγκη καταρτισμένων και προσοντούχων εκπαιδευτικών, οι οποίοι στόχευαν όχι μόνο στην εκπαιδευτική ανάπτυξη αλλά και στην προσωπική αναβάθμιση των δεξιοτήτων τους (Persianis, 1996).

Είναι γεγονός πως σε σχέση με τα υπόλοιπα κράτη της Ευρώπης, η Κύπρος στον τομέα της Εκπαίδευσης Ενηλίκων δεν θεωρείται ιδιαίτερα ανεπτυγμένη. Παρόλα αυτά, έχουν γίνει σημαντικές προσπάθειες, παρά τις πολιτικές κακουχίες αλλά και τα λιγοστά χρόνια που θεωρείται η Κύπρος ανεξάρτητο κράτος.

6. Συμπεράσματα

Μετά από διερεύνηση των τελευταίων μηνών, διαπιστώνεται η προβληματική της αργής εξέλιξης του πεδίου στην Κύπρο. Ένα από τα συμπεράσματα που εξάγεται μέσα από την έρευνα δείχνει ότι οι ιστορικές αλλαγές και οι κυβερνητικές αποφάσεις επηρεάζουν άμεσα την μάθηση και την εκπαίδευση σε ευρύτερο πλαίσιο, αφού επιφέρουν και εκπαιδευτικές αλλαγές. Συγκεκριμένα, η πολιτική και ιστορική πορεία της Κύπρου δεν ήταν ιδιαίτερα καρποφόρα για την άμεση κινητοποίηση των φορέων όσον αφορά την Εκπαίδευση Ενηλίκων. Μετά όμως από παρότρυνση ευρωπαϊκών προγραμμάτων, που ισχύουν ακόμα και σήμερα, δόθηκε ώθηση στην πορεία για εξέλιξη. Η Εκπαίδευση Ενηλίκων εξελίχθηκε από το 1960 μέχρι και σήμερα αργά και σταθερά. Έναυσμα έδωσε η UNESCO με το πρόγραμμα εξάλειψης αναλφαβητισμού, η οποία ακόμα και σήμερα σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή διαδραματίζουν τεράστιο ρόλο στον προγραμματισμό και την εξέλιξη του πεδίου. Κυρίως μετά την ένταξη της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση, γίνεται προσπάθεια συντονισμού και οργάνωσης των κρατών μελών ως προς την Εκπαίδευση Ενηλίκων και την Δια Βίου Μάθηση.

Το ζήτημα βρίσκεται στην επόμενη μέρα της Εκπαίδευσης Ενηλίκων στην Κύπρο. Σήμερα υπάρχουν αρκετά προγράμματα στο νησί που ασχολούνται με τους ενήλικους, τόσο στην τυπική όσο και στην μη τυπική εκπαίδευση. Παρόλα αυτά, το στοιχείο που πρέπει να επιτευχθεί από τους υπεύθυνους φορείς που ασχολούνται με το πεδίο είναι πλέον η ποιότητα της εκπαίδευσης και η συμμετοχή όσο το δυνατόν περισσότερο ενηλίκων σε εκπαιδευτικά προγράμματα. Σχετικά αναφέρεται πως για το 2022 (European Commission, 2022), μόνο το 16,8% των ενηλίκων συμμετείχε στην Εκπαίδευση, ποσοστό το οποίο θεωρείται μικρό συγκριτικά με το 48,7% που καταγράφεται στην Ευρώπη. Το ίδιο ισχύει και για το ποσοστό της κατάρτισης που λαμβάνει χώρα στον χώρο εργασίας (Κύπρος 38% ενώ Ευρώπη 60,7%).

Με τη επιδίωξη της αύξησης του ποσοστού εκπαίδευσης και κατάρτισης ενηλίκων, πέρα από τις προσωπικές επιδιώξεις των συμμετεχόντων, θα εξελιχθεί και ο κοινωνικό-οικονομικός τομέας του νησιού. Κλείνοντας, θα ήταν πολύ βοηθητικό να δημιουργηθεί μια βάση δεδομένων που αφορά μόνο την Εκπαίδευση Ενηλίκων στην Κύπρο. Να περιλαμβάνει την αρχή, την εξέλιξη και το σήμερα, ούτως ώστε η συγκεκριμένη βάση να λειτουργήσει όχι μόνο ως ερευνητικό και διδακτικό εργαλείο αλλά και ως καθοδηγητικός οδηγός για τα επόμενα βήματα του πεδίου της Εκπαίδευσης Ενηλίκων.

Ευχαριστίες

Θερμές ευχαριστίες στο Κρατικό Αρχείο Κύπρου για την άψογη συνεργασία ως προς την συλλογή δεδομένων, καθώς και στο αρμόδιο στέλεχος του Υπουργείου Παιδείας, Αθλητισμού και Νεολαίας για την ενημέρωση και καθοδήγηση. Ταυτόχρονα, θερμές ευχαριστίες στον Δρ Πέτρο Γουγουλάκη για την ακαδημαϊκή βοήθεια και την στήριξη.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Ξενόγλωσσες

- Freire, P. (1970). *Pedagogy of the oppressed* (MB Ramos, Trans.). *Continuum*, 2007.
- Gravani, M., & Ioannidou, A. (2014). *Adult and continuing education in Cyprus*. W. Bertelsmann Verlag.
- Ioannidou, A., Katechi, M., & Petrounakou, A. (2012). Opening Higher Education to Adults. Country Report Cyprus. *Final Project Report HEAD for the German Institute for Adult Education and the Humboldt University of Berlin*.
- Persianis, P. (1996). The British Colonial Education' Lending' Policy in Cyprus (1878-1960): An intriguing example of an elusive' adapted education policy. *Comparative Education*, 32(1), 45-68.
- Rogers, A. (1977). CARL ROGERS AND HUMANISTIC EDUCATION. In C. H. Patterson *Foundations for a theory of instruction and educational psychology*. Harper & Row.
- Knowles, M. S. (1980). From pedagogy to andragogy. *Religious Education*, 42-49.

Ελληνόγλωσσες

- European Commission: Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, *Έκθεση παρακολούθησης της εκπαίδευσης και της κατάρτισης 2022 – Κύπρος*, Publications Office of the European Union, 2022, <https://data.europa.eu/doi/10.2766/130830>
- Ιστορικό Σχολείου Λευκωσίας. (2023). <http://gym-esperino-lef.schools.ac.cy/index.php?id=istoriko-scholeiou>
- Κυπριακή Πύλη Διά Βίου Μάθησης. (2016). *Οργανισμοί*. <http://www.kepa.gov.cy/Mathisi/>
- Μιχαηλίδης, Ξ., Μουζουρίδης, Γ., & Κορέλλη, Γ. (2011). *Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση στην Ευρώπη: Κύπρος 2011*. http://www.cedefop.europa.eu/etv/Information_resources/NationalVet/Refernet
- Ν. 125(Ι)/99. (1999). *Ο περί Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού Νόμος*.
- Πηλείδη- Κόνιζου, Σ. (2023). Εκπαίδευση Ενηλίκων στην Κύπρο: Ιστορική αναδρομή και Κατάρτιση Εκπαιδευτών. *Νέος Παιδαγωγός*, 34, 243-253.
- Υπουργείο Παιδείας, Αθλητισμού και Νεολαίας. (2023). *Επιμορφωτικά Κέντρα, Οργανωτική Δομή*. <http://www.moec.gov.cy/epimorfotika/organogramma.html>
- Χαννή, Γ. (2021). Γ. Μουζουρίδης: Χαμηλή η συμμετοχή σε προγράμματα ΑνΑΔ. <https://www.stockwatch.com.cy/el/article/synenteyxeis/g-moyroyzidis-hamili-i-symmetohi-se-programmata-anad>

Κρατικό Αρχείο Κύπρου

- E11/454/42-45. (1962). Επιμορφωτικά Κέντρα.

- E11/454/46. (1963). Επιμορφωτικά Κέντρα.
- E1/1119. (1959). Εργασίες διά το περιοδικόν "Κυπριακή Εκπαίδευσις.
- E1/370/143. (1953). Μετεκπαίδευσις.
- E1/377/253. (1958). Νυκτερινά Ινστιτούτα.
- E1/377/48-50. (1954). Νυκτερινά Ινστιτούτα.
- E1/377/87. (1956). Νυκτερινά Ινστιτούτα.
- E1/381/171. (1965). Νυκτερινά Επιμορφωτικά Κέντρα.
- E1/381/74-70. (1964). Νυκτερινά Επιμορφωτικά Κέντρα.
- E1/382/102-112. (1966). Νυκτερινά Επιμορφωτικά Κέντρα.
- E1/664/52. (1954). Προσόντα Καθηγητών.
- E1/664/83. (1995). Προσόντα Καθηγητών.
- E11/68. (1960). Επιμορφωτικά Κέντρα.
- E12/215/3. (1964). Αναλφαβητισμός.
- E12/215/30-27. (1965). Αναλφαβητισμός.
- E12/215/8-7. (1964). Αναλφαβητισμός.